

YOUNG MEN: WHAT'S THE PROBLEM?

KALLE BERGGREN

Keywords

Boys, masculinity, problematizations, young men, youth

Summary

This article explores different problematizations of young men in masculinity research. It looks at research on young men in school, young men and sports, and young men and violence, as well as the place of young men in more general discussions about masculinity. It is argued that four main problematizations can be identified in this research, depending on whether the focus is on the structure, the group, the experience, or the categorization. Differentiating between different problematizations, it is suggested, may be a helpful way of understanding key differences in research on, as well as in interventions directed at, young men.

Artikeln undersöker olika problematiseringar av killar eller unga män i maskulinitetsforskning. Fyra centrala problematiseringar identifieras: fokus på strukturen, gruppen, erfarenheten och kategoriseringen. Syftet är att begripliggöra olika inriktningar i forskning om killar – vilka i sin tur olika slags insatser riktade mot killar bygger på.

KILLAR: VAD ÄR PROBLEMET?

KALLE BERGGREN

Hur ska vi förstå killar, det vill säga unga män? Ungdomsforskningen fokuserade initialt på teman som övergången från skola till arbetsliv, ungdomskultur och konsumtion, i regel utifrån en outtalad manlig norm (McRobbie 2000; Ravn och Roberts 2020). På senare år har frågor om genus och maskulinitet gjorts mer explicita och forskningen har diversifierats med diskussioner om exempelvis kroppslighet, risktagande och mer inkluderande maskulinitetsnormer (Nayak och Kehily 2013; Ravn och Roberts 2020). Andra framträdande teman i debatter om pojkar/killar (*boys*) är anti-skolkultur och homofobi (Gottzén 2020). Samtidigt finns det en rik tradition av olika perspektiv i forskningen om män och maskulinitet, som i varierande utsträckning diskuterat killar, men det saknas en översikt över de olika förståelser som finns i denna forskning. Syftet med den här artikeln är därför att undersöka vilka olika förståelser av killar som finns i maskulinitetsforskningen.

Artikeln baserar sig på en bred översiktlig läsning av internationell forskning om män och maskulinitet med fokus på unga män. Jag är intresserad både av explicita diskussioner om killar – som förts i forskning om killar och skolan, om killar och idrott, och om killar och våld – och av vilken plats unga män kan sägas få i mer generella diskussioner om män och maskulinitet. Jag har först identifierat fyra olika problemförståelser (jämför Foucault 1984; Bacchi 1999), där fokus huvudsakligen ligger på antingen *strukturen*, *gruppen*, *erfarenheten* eller *kategoriseringen*. Till viss del kan denna indelning sägas återspegla

mer generella paradigmer – strukturalism, interaktionism, fenomenologi respektive poststrukturalism – även om det varierar i vilken utsträckning studierna explicit knyter an till dem. Jag har sedan valt ut exempel som på ett så tydligt sätt som möjligt illustrerar skillnaderna mellan dessa olika problemförståelser, samt även centrala skillnader inom respektive kategori.

Att identifiera olika grundläggande problemförståelser, menar jag, utgör ett verktyg för att få syn på de huvudsakliga skiljelinjerna i maskulinitetsforskning om killar. Det har samtidigt också relevans för olika typer av insatser som riktas mot killar, som tenderar att mer eller mindre explicit bygga på sådana grundläggande förståelser.

Strukturen

I denna första del fokuserar jag på forskning som kan sägas ta sin utgångspunkt i frågan om strukturen. Den mest inflytelserika teoretikern här är Raewyn Connell (1987, 1995, 2002) med sin teori om genusordning och maskuliniteter, och jag undersöker vilken plats killar har inom detta ramverk. Jag diskuterar också hur killar förstås i James W. Messerschmidts (2000, 2004, 2012) studier av ungdomar och våld, som delvis utgår från Connells tänkande men samtidigt rör sig i en mer socialpsykologisk riktning.

Connell (1987, 1995) tar avstamp i frågan om hur vi ska förstå genusstrukturer. Hon vänder sig emot en radikalfeministisk förståelse som visserligen förtjänstfullt satt fingret på mäns överordning och kvinnors underordning men som samtidigt

inte förmått fånga frågor om komplexitet, förändring och skillnader. *Genusordning* betecknar för Connell det övergripande mönstret av ojämlikhet, men detta är samtidigt historiskt föränderligt, och kan egentligen förstås som ett slags paraplybegrepp för flera olika ”strukturer”. Dessa var ursprungligen arbete, makt och emotioner (Connell 1987), men har senare kompletterats med symboler (Connell 2020). Dessa olika aspekter av genusordningen kan se olika ut i olika tider, och kan såväl förstärka som gå emot varandra.

Begreppet *maskuliniteter* indikerar att det inte är fruktbart att tala om en mansroll, utan det finns istället flera olika ”konfigurationer av praktik” när det gäller mäns genusgörande. *Hegemonisk maskulinitet* och *medskyldig maskulinitet* ringar in två olika förhållningssätt män kan ha gentemot kvinnor, där det senare drar fördelar av genusordningen utan att själv utgöra patriarkatets frontfigurer på samma sätt som det förstnämnda. *Underordnad maskulinitet* och *marginaliserad maskulinitet* syftar på män som på grund av faktorer som sexualitet respektive klass och ras på olika sätt underordnas dominerande grupper av män.

Var är killar i denna modell? Connell fokuserar inte särskilt mycket på ungdomar eller frågor om ålder, även om det finns en diskussion om skolan som en arena för genusgörande (Connell 2000). Killar har till exempel inte tilldelats någon egen maskulinitetskategori i modellen. Men Connells allmänna resonemang om genus och maskuliniteter kan ändå tillämpas på killar. Enligt denna förståelse

måste killar förstås som *olika*: de befinner sig på olika platser i tid och rum och följaktligen ser inte genusordningen de förhåller sig till likadan ut. De olika aspekterna eller strukturerna av genusordningen ser helt enkelt olika ut – där frågor om arbete, makt, känslor och symboler kan förstärka varandra eller gå i olika riktning. En tolkning skulle kunna vara att det är möjligt för en kille att agera jämlikt när det gäller någon eller några av aspekterna men samtidigt ojämnt när det gäller andra. Vidare genomkorsas genus av andra maktrelationer: killar kan därmed vara under- och överordnade i relation till sexualitet, ras och klass, en diskussion som på senare år utvecklats med hjälp av begreppet intersektionalitet (till exempel Berggren 2013; Christensen och Jensen 2020; Elliott 2020).

Mäns genusgöranden kan också skilja sig över livsloppet, vilket framgår av fallstudierna i *Maskuliniteter* (Connell 1995). De män som rört sig i feministisk riktning beskrivs till exempel tidigare ha genomgått ett ”moment of engagement” med hegemonisk maskulinitet (i den svenska utgåvan översatt som ”bindningsfas”), som de senare försöker navigera sig bort ifrån. I dessa berättelser framstår killar som närmare knutna till dominerande genusnormer, medan vuxna män kan ha större resurser att välja andra förhållningssätt. Sammantaget står frågor om makt och skillnader i centrum för Connell. Fokus ligger dels på frågor om mäns makt över kvinnor och på maktskillnader mellan män, dels på skillnader i hur genus görs olika i olika tider, på skillnader mellan

olika aspekter av genusordningen, samt på skillnader över individens livslopp.

James W. Messerschmidt (till exempel 2018) är kanske den forskare som tydligast bygger vidare på Connells tänkande. Hans forskning kretsar kring frågan om maskulinitet och kriminalitet, och han menar att kriminalitet kan vara en resurs för att göra maskulinitet när andra möjligheter saknas (Messerschmidt 1993). Messerschmidt utvecklar samtidigt ett teoretiskt perspektiv som har en mer generell tillämpbarhet. Han tar fasta på Connells idéer om makt och skillnader, samt hegemonisk maskulinitet (Messerschmidt 2018). Messerschmidt reserverar begreppet hegemonisk maskulinitet för maskulinitetsgöranden som *legitimerar* ojämlika relationer mellan män och kvinnor och mellan olika grupper av män. En *dominerande maskulinitet* är däremot en form av genusgörande som utövar makt, men utan att nödvändigtvis legitimera ojämlika maktrelationer. En *dominant maskulinitet* är en form av genusgörande som är vanlig i ett specifikt sammanhang, men utan att nödvändigtvis vara förtryckande. Tredelningen skiljer mellan olika aspekter som alla förekommit men inte utvecklats helt i Connells användning av begreppet hegemonisk maskulinitet.

Messerschmidt är också influerad av andra teoretiska traditioner, särskilt etnometodologiska perspektiv på genusgörande (West och Zimmerman 1987). I denna socialpsykologiska tradition betonas att deltagarna i ett sammanhang ofta orienterar sig mot normer *som om* de vore en struktur. Den som bryter mot de outtalade

normerna blir redovisningsskyldig för sin avvikelse. Individer konstruerar därmed genus i specifika situationer, och förhåller sig reflexivt till de normer som råder i olika sammanhang. Messerschmidt menar dock att de samtidigt kan ha ett *genusprojekt*, vilket innebär en mer långsiktig idé om hur de konstruerar genus, som går utöver varje specifik interaktion.

I sina senare arbeten undersöker Messerschmidt (2000, 2004, 2012) ungdomar som har utövat fysiskt våld, sexuellt våld eller praktiserat icke-våld. Genom livshistorieintervjuer visar han hur dynamiken kan se ut som leder (framförallt men inte uteslutande) killar till att utöva våld. Gemensamt för flera av fallstudierna är erfarenheten av att ha blivit utsatt för kränkningar i skolan, i kombination med vuxna män i deras familjer som antingen utövat våld själva eller uppmanat till att besvara kränkningarna med våld. Som Lenny, en av killarna som intervjuats, uttrycker det: "My father says if I don't fight him, he'll fight me. So I beat the kid up, and my father was happy." (Messerschmidt 2004: 68)

Samtidigt visar Messerschmidt (2012) hur killar inte nödvändigtvis behöver bemöta våld och kränkningar med eget våld. Jerry får till exempel istället höra från sina föräldrar att det är något fel på ungdomar som kränker andra, och lär sig därigenom fredliga strategier för att hantera sin utsatthet. Det behöver inte heller enbart vara killar som tar till sig maskulina genusprojekt, utan det kan också vara något tjejer gör. Kelly, till exempel, lär sig att slåss av sin styvpappa i hemmet och

praktiserar sedan kunskaperna i skolan.

Om Connell tog sin utgångspunkt i strukturfrågan och försökte hantera den på ett sätt som tog hänsyn till skillnader i bland annat tid och rum, fortsätter Messerschmidt denna rörelse mot betoning av skillnader genom att undersöka hur genus och särskilt maskulinitet konstrueras lokalt. Killar och andra individer förhåller sig till de definitioner av genus/maskulinitet som råder på olika arenor i sina liv, men dessa kan skilja sig åt även inom samma lokalsamhälle. Det är inte längre givet att killar gör maskulinitet och tjejer femininitet, och det finns ett utrymme för variation och reflexivitet. Samtidigt skriver människorna inte historien under omständigheter de själva valt, utan behöver förhålla sig de genusdefinitioner som råder på olika arenor i deras liv. Det som började som en diskussion av genus som struktur har i denna diskussion övergått till en fråga om hur genus konstrueras lokalt. Jag går nu över till forskning som sätter *gruppen* i fokus, där en liknande utveckling kan iaktas.

Gruppen

I denna del diskuterar jag forskning som kan sägas fokusera på frågan om *gruppen*. Det mest etablerade begreppet för frågor om killar eller män i grupp är homosocialitet (Kimmel 1994). Forskning om killar i grupp kretsar dock inte runt specifika teoretiker på samma sätt som diskussionen om strukturer. Jag kommer därför att diskutera flera olika studier i detta avsnitt. Jag börjar med forskning som identifierat gruppens inflytande som en riskfaktor för

killars våld mot tjejer, för att sedan ta upp några studier av killar i skolan.

Redan under 1960-talet började våldsforskare att identifiera relationen killar emellan som en riskfaktor för att utöva våld mot tjejer. En tidig enkätstudie av Eugene J. Kanin (1967) om sexuella övergrepp på ett universitetscampus i USA besvarades av 341 killar. Av dem uppgav cirka 25% att de utfört ”aggressiva sexuella handlingar” (*offensive sexual aggression*) mot en tjej under sin college-tid. Detta definierades som försök att få tillgång till en tjejs kropp för sexuella ändamål, vilket givit upphov till negativa reaktioner. Trots att detta mått endast fångar upp de fall där offret tydligt protesterat, självrapporterade alltså var fjärde kille att han utfört sådana handlingar, vilket visar på sexuella övergrepp som ett utbrett fenomen.

Kanin försökte också förklara killars sexuella övergrepp med hjälp av sociologisk referensgruppsteori. Enligt denna teori är en referensgrupp i korthet den grupp av människor vi förhåller oss till även när vi interagerar med andra (Shibutani 1955). Med andra ord är det inte säkert att vi primärt tar hänsyn till dem vi för stunden interagerar med, utan vi kanske bryr oss mer om hur de människor som är viktigast för oss skulle tolka situationen vi befinner oss i, även om de inte är närvarande. Kanin identifierade ett samband mellan att ha utfört sexuella övergrepp mot tjejer och att ha upplevt en press från killkompisar: de som utfört övergreppen svarade i högre utsträckning att de upplevde ett högt eller mycket högt tryck från sina killkompisar

att ha sex med tjejer. Slutsatsen blev att killars sexualdrift bör förstås som ”referensgruppsförankrad”. Killars sexuella beteende gentemot tjejer blir alltså enligt detta synsätt en funktion av de normer som upprätthålls bland vissa grupper av killar. Denna idé har förts vidare i senare forskning om killars våld mot tjejer, då med visst fokus på hur killar kan ge varandra ”information” om att det är okej att utöva våld under vissa omständigheter (Schwartz och DeKeseredy 1998).

Det är inte bara i relation till våld som gruppens inflytande har lyfts fram. Michael Kimmel (1994, 2008) menar att maskulinitet överhuvudtaget är en *homosocial* konstruktion – det är något som görs av och för män. Kimmel (1994) lyfter fram den affektiva dimensionen i maskulinitetsgöranden. Han menar att män ofta är rädda för att dömas som omanliga av andra män, och att rädsla för och skam över att inte leva upp till normerna är en viktig komponent i varför män gör maskulinitet. I en nyare studie av killars värld (*guyland*) betonar Kimmel (2008) att killar får sina idéer om maskulinitet från de män som finns runtomkring dem, såsom pappor, bröder, idrottsledare eller präster. Det är i denna kill- eller grabbvärld som killar lär sig tanken att de har ett slags rätt till tjejs kroppar (*entitlement*). De lär sig också ett slags tystnadskultur där man inte pratar om övergrepp (*culture of silence*) vilket i förlängningen även utgör ett skydd för förövarna (*culture of protection*).

Det finns en lång rad studier som har visat hur gruppen begränsar vilka beteenden som kan vara socialt tillåtna för killar.

Sådana begränsningar sker ofta genom homofoba uttryck (Pascoe 2007). I en större brittisk studie pratade exempelvis pojkar i åldern 9–12 år gärna om sina husdjur i individuella intervjuer, men aldrig i gruppintervjuer eftersom det kunde vara riskfyllt att visa sig sårbar inför gruppen (Frosh, Phoenix och Pattman 2002). I en svensk studie underkommunicerade killar på gymnasiet hur mycket de studerar inför varandra, för att kunna framstå som smarta istället för som duktiga eller flitiga (Nyström 2012).

En central skiljelinje i forskning som framhäver gruppens betydelse för killars genusskapande går mellan en mer strukturalistisk grundsyn och en poststrukturalistiskt influerad förståelse. I de mer strukturellt orienterade analyserna framstår killgruppen framförallt som en negativ faktor som begränsar vilka betenden som är socialt acceptabla och som lär killar problematiska definitioner av maskulinitet. I mer poststrukturalistiskt förankrade studier lyfts motsägelsefullhet och förhandlingar fram på ett tydligare sätt. Här beskrivs killar exempelvis som flexibla diskursanvändare som kan växla mellan olika förhållningssätt i olika slags situationer (Frosh, Phoenix och Pattman 2002; Jonsson 2007). Killar är kanske ”grabbiga” i grupp, men i andra sammanhang kan de exempelvis vara mer verbala eller omtänksamma.

En tidig poststrukturalistiskt influerad analys av killar gjordes av Jonathan Salisbury och David Jackson (1996). De betonar att det på ett övergripande plan finns ett tydligt mönster av manlig domi-

nans och kvinnlig underordning, men att det samtidigt inte finns något 1:1-förhållande mellan det övergripande mönstret och enskilda killar. Killar behöver istället förstås som i ständig förhandling. De förhandlar dels med varandra, dels med sig själva om hur de ska framstå. Maskulinitet är i denna förståelse inget enhetligt, utan alltid fullt av sprickor, motsägelser och konflikter. Genom att ta fasta på motstridigheter kan man få syn på hur killar inte bara följer genusnormer, utan att en del killar också gör motstånd mot dominerande normer, samt att även de mest normativa killarna bär på konflikter och sprickor i sina förhållningssätt till genus.

Det är genom att ta fasta på sprickor, förvirring och motsägelser som ett utrymme öppnas upp för att arbeta genusmedvetet med killar, menar Salisbury och Jackson. Ett sådant arbete kan därför inte bara handla om att upplysa killar om genusnormer. Problemet är inte nödvändigtvis att killar är omedvetna om genusnormer. Snarare är de kanske mycket väl medvetna om var gränserna går, och tillämpar redan en rad strategier i sina förhandlingar om olika sätt att vara. Det som istället ofta behövs, menar Salisbury och Jackson, är platser där killar kan känna sig trygga och säkra i att kunna ge uttryck för exempelvis missnöje med normativa sätt att vara kille på. Här finns paralleller till senare diskussioner om normkritisk pedagogik som också betonat att vi alla redan är inbegripna i komplicerade relationer till normer (Kumashiro 2002; Bromseth och Darj 2010).

I detta avsnitt har jag diskuterat forsk-

ning som fokuserar på gruppen och dess inflytande på killar. Dessa studier utgår i regel från att det finns en övergripande genusordning, men fokus ligger på gruppens betydelse. I de mer strukturalistiskt influerade analyserna framstår gruppen framförallt som en negativ faktor som begränsar vilka beteenden som är socialt acceptabla samt sätter press på killar att upprätthålla dominerande normer om maskulinitet även i situationer där killgruppen inte är fysiskt närvarande. I de mer poststrukturalistiskt influerade analyserna ligger tonvikten mer på variation, förhandling och motstridigheter. Killar kanske är mer normativa i vissa sammanhang, men kan också växla över till ett annat sätt att vara i en annan kontext, och maskulinitetsgöranden förstås som något instabilt och fullt av sprickor. Jag går nu över till forskning som på ett mer direkt sätt utgår från den enskilda killens perspektiv.

Erfarenheten

Ett annat sätt att närma sig frågan om killar är att ta sin utgångspunkt i den levda erfarenheten. Individuella erfarenheter spelar en viss roll i en del av de studier som diskuterats hittills, inte minst Connells och Messerschmidts livshistorieintervjuer. Men erfarenheten kan också utgöra den centrala utgångspunkten för att förstå killar och män, och den tydligaste förespråkaren för ett sådant angreppssätt är Victor J. Seidler. I ett flertal böcker har Seidler (till exempel 1989, 2006a, 2006b) argumenterat för att studier av maskulinitet som tar sin utgångspunkt i struktu-

ren leder fel. Seidler kritiserar exempelvis Connells fallstudier, och menar att männen som intervjuats där reduceras till exempel på olika typer av maskulinitet, utan att läsaren får någon större förståelse för "how these men have become who they are" (Seidler 2006a: 13). Jag kommer här att fokusera framförallt på Seidlers diskussion av unga män (Seidler 2006b).

Seidler menar att vi lever under ett Kantianskt upplysningsarv som bygger på en separation mellan å ena sidan förnuft och rationalitet och å andra sidan kropp, känsla och erfarenhet. Denna uppdelning är genuskodad, och män har förknippats med rationalitet medan kvinnor tenderat att kopplas samman med kropp och känslor (jämför Lloyd 1999). Seidler menar att detta inneburit att kvinnor historiskt utestängts från offentligheten, men också att män har haft svårare att få syn på sig själva, sina egna känslor och erfarenheter. Män har lärt sig att tala i förnuftets röst om hur saker objektivt ligger till, men har haft svårare att tala om hur de själva känner eller om sina egna erfarenheter.

Erfarenheten är därmed central i Seidlers perspektiv. Han menar att analyser som tar sin utgångspunkt i strukturer tenderar att förlora mäns levda erfarenheter ur sikte. Risken är att individen framställs som enbart en instans av den övergripande abstraktionen, oavsett om denna förstås som struktur eller diskurs (Seidler 1989). Seidler menar att det finns ett övergripande system av manlig överordning, men att det är otillräckligt att analysera män enbart som bärare av en maktposition. Istället behöver den levda

erfarenheten sätts i centrum, vilket gör att vi kan få syn på ”levda spänningar” (*lived tensions*) mellan män och maskulinitet (Seidler 2006b: 56). Enligt denna förståelse är en kille inte bara en upprepning

Även feministiska idéer kan man lägga sig till med på ett ytligt sätt, och killars uppgift ligger inte i att lära sig säga rätt utan i att lära sig att säga jag, och att reflektera över sin egen erfarenhet.

av strukturer eller normer, utan framförallt en kropp med levda erfarenheter av att kanske både följa och skava mot normerna.

De erfarenheter som Seidler (2006b) lyfter fram i sin diskussion av killar handlar framförallt om hur killar begränsas när det gäller känslor av ledsenhet och sårbarhet. Frågor om exempelvis killars dominans och maktutövning är inte särskilt framträdande. Seidler skriver att om ilska och aggression är de socialt accepterade känslouttrycken för killar, kan det vara lätt att gömma undan sorg och sårbarhet. Det kan då bli svårt att prata om hur man mår, till den grad att det ibland kan kännas enklare att begå självmord än att söka hjälp (Seidler 2006b: 99).

Seidler (2006b: 126) lyfter också fram den viktiga roll flickvänner kan ha för heterosexuella killar. Han menar att de erbjuder killar ett tryggt sammanhang där det är möjligt att visa fler sidor av

sig själv än vad det kan vara tillsammans med andra killar, där genusgränserna kan bevakas på ett striktare sätt. Samtidigt riskerar erfarenheten av att leva med maskulinitetsnormer om att inte visa sig sårbar att ställa till problem. Om killar känt att de behövt gömma undan sin egen sårbarhet och en del av sina egna känslor, har de kanske inte utvecklat sin relation till sig själva ordentligt, och kan därför ha svårare att vara känslomässigt ”vuxna” i en kärleksrelation (Seidler 1989: 50).

Seidlers analys är influerad av feministiska idéer om att uppvärdera erfarenheten, och av psykoanalysens tankar om hur vi formas av våra erfarenheter och av våra sätt att hantera dem. Han menar samtidigt att psykoanalysen tenderar att lägga för stort fokus vid tidiga barndomserfarenheter, och han använder inte heller psykoanalytiska begrepp i någon nämnvärd utsträckning i sina texter (jämför Gadd 2003). Betoningen av den levda erfarenhetens betydelse kan därför läsas som att den ligger i linje med delar av feministisk fenomenologi (Berggren 2014).

En central utmaning för killar är att få syn på sig själva och sin egen erfarenhet, menar Seidler. Den egna erfarenheten är något som måste utforskas, menar han, och det är inte tillräckligt att bara ersätta gamla ideal med nya. Även feministiska idéer kan man lägga sig till med på ett ytligt sätt, och killars uppgift ligger inte i att lära sig säga rätt utan i att lära sig att säga *jag*, och att reflektera över sin egen erfarenhet. Jag går nu över till ett annat angreppssätt som istället tar sin utgångspunkt i kategorisering.

Kategoriseringen

I det här avsnittet diskuterar jag forskning där kategoriseringen kan sägas utgöra problemet. Denna fråga är central för queerteori, som inte uppfattar makt enbart som en fråga om att en grupp har mer resurser än en annan, utan också som en fråga om grundläggande kategoriseringar av människor (Butler 1990; Foucault 2002). Med detta synsätt är till exempel män och kvinnor och hetero- och homosexualitet inte några på förhand givna grupper, utan snarare kategorier som konstrueras diskursivt och som innebär både begränsningar och möjligheter.

En tidig kritik av könskategoriseringar i relation till män utvecklades av den homosexuella frigörelse-teoretikern Mario Mieli (2018/1980). Mieli diskuterade frågor om genus och sexualitet på ett sätt som delvis föregriper 1990-talets queerteori. Han tog strid mot hur psykologer och psykiatriker patologiserat homosexualitet, och menade att det var dags att använda det psykoanalytiska tankegodset för att istället diagnostisera den heterosexuella normen.

Mieli utgår från Freuds idé om att vi föds utan en bestämd sexuell inriktning (Freud 2002). Om heterosexualitet därmed inte är något naturligt eller medfött, menar Mieli, måste vi ställa oss frågan hur heterosexualitet uppnås. Hans svar är att det i samhället finns en heterosexuell norm som kräver att vi ska bli män respektive kvinnor som begär varandra. För att vi ska bli det måste vi därför förtränga dels våra samkönade begär, dels de delar av oss själva som är förknippade med "fel" genus. Denna bortträngning

är dock ingen definitiv process, utan det som stöts bort tenderar att återkomma och göra sig påmint i olika former. Under rätt omständigheter är det till exempel inte säkert att en heterosexuell man visar sig vara entydigt heterosexuell: "We queens know perfectly well that there is no such thing as an incorrigible heterosexual. You need only catch him at the right moment." (Mieli 2018: 30)

Mieli ger ett flertal exempel på hur den heterosexuella kulturen kan analyseras utifrån utgångspunkten att det bortträngda homosexuella tenderar att göra sig påmint i olika skepnader. Till exempel firar heterosexuella killar och män i lagsporter ofta sina mål med att kramas, varpå Mieli ställer sig frågan om att göra mål i själva verket är ett medel för att uppnå det verkliga målet: att få krama andra män. Han skriver också att den homosexuella killen (*the gay schoolboy*) inser att heterosexuella killars slagsmål egentligen maskerar ett homosexuellt begär. Varför behandlar heterosexuella män kvinnor dåligt? För att kvinnorna påminner dem om den femininitet de själva varit tvungna att förneka. Varför uppfattas den homosexuelle som tabu bland heterosexuella män? För att han besitter den farliga egenskapen att kunna locka andra att följa i hans spår: varför ska han få göra det som är förbjudet för andra?

Mieli menar att det kan vara befogat att strategiskt betona den homosexuella identiteten, men i grund och botten ser han både hetero- och homosexualitet som problematiska kategorier. Han talar om "the evident if mysterious law of the system: either heterosexuality or homosexu-

ality” (Mieli 2018: 218). Oavsett vilken av identiteterna som anammas tvingas individen att genomgå en begränsningsprocess där vissa aspekter och begär måste väljas bort. Det långsiktiga målet bör istället vara att frigöra homosexuella begär hos alla, vilket kommer att omforma såväl hetero- som homosexuella, och frikoppla män och kvinnor från maskulinitet och femininitet.

Mielis analys skiljer sig delvis från queerteori genom sin direkta användning av Freuds idéer om bortträngning, vilket är något som queerteori från Foucault (2002) och framåt ofta problematiserat. Samtidigt finns flera av queerteorins grundläggande tankar hos Mieli, inte minst att kategoriseringar som män/kvinnor och hetero/homosexualitet i sig är en maktfråga och att identiteter är något permanent instabilt (Sedgwick 1985; Butler 1990). Dessutom finns paralleller till queerteoretiska läsningar av den psykoanalytiska traditionen, till exempel Butlers diskussion av heterosexualitet som en melankolisk identifikation (Butler 1997). Mielis idé om att den homosexuella frigörelsen kommer att förändra även heterosexuella genusgöranden kan också anses få visst stöd från aktuell forskning. Studier av killar i bland annat sportsammanhang visar att i takt med att homofobin minskar generellt så breddas också de socialt godtagbara genusuttrycken för heterosexuella killar (Anderson 2009; McCormack 2012).

Queerteorins kategorikritiska ansats har också öppnat upp möjligheten att få syn på hur maskulinitet och femininitet görs utan att nödvändigtvis vara kopplade till män respektive kvinnor (till exempel Haywood

och Mac an Ghaill 2012). Mest fokus har legat på maskulinitet utan män, såsom i Halberstams (1998) studie av *female masculinity*. Mindre uppmärksammat är killars normbrytande möjligheter och praktiker (Renold 2004; Paechter 2019). I en brittisk studie av pojkar i åldern 10–11 år diskuterar Renold (2004) de svårigheter och möjligheter som finns att vara kille på ett ”icke-hegemoniskt” sätt. Trots att en majoritet av deltagarna uttryckte missnöje med de förväntningar de upplevde på att göra maskulinitet, var det svårt att helt inta en position som inte understödde hegemoniska konstruktioner. Paechter (2019) lyfter fram att feminina pojkar/killar är underbeforskade. Hon menar att forskningen ofta fokuserat på platser där dominerande killar befinner sig, såsom skolgården, och därmed ofta missat att identifiera de platser dit feminina killar söker sig. Samtidigt finns det en svårighet med femininitetsbegreppet, därför att killar som ägnar sig åt aktiviteter eller praktiker som kan tolkas som feminina ibland inte alls vill bli sedda på det sättet, eftersom det riskerar att göra dem (mer) utsatta. Detta verkar vara en skillnad från tjejer som gör maskulinitet, vilket kan ge status på ett annat sätt.

Queerforskningen har också riktat sin kategorikritiska blick mot ålderskategoriseringar (Halberstam 2006; Ambjörnsson och Jönsson 2010; Freeman 2010). Inte heller dessa kategorier är något beständigt eller givet, utan är laddade med makt och normer. Den som inte följer ett heteronormativt livslopp riskerar exempelvis att bli beskriven som ”omogen” eller ”barnslig”.

Om killar ibland har framställts som några som borde växa upp och bli ansvarsfulla män (till exempel Kimmel 2008), framstår det omogna och barnsliga istället som något det finns en potential i att bejaka från ett queert perspektiv.

Detta väcker också den mer generella frågan om hur ålderskategoriseringar används som en resurs för olika syften. Allan (2015) noterar att mansrättsaktivister i USA gärna beskriver vuxna män som ”pojkar”, i sin strävan att framställa dem som utsatta. Omvänt kan pojkers status som barn ifrågasättas, som när uttrycket ”skäggbarn” används i rasistiska diskurser för att ifrågasätta ensamkommande barns status som skyddsvärda (Hedlund 2015). Kategorin ”killar” handlar med andra ord inte bara om kön, utan även om kategorisering utifrån ålder. Detta har stor betydelse för hur samhället tillskriver rättigheter och ansvar, och ålderskategoriseringar kan därmed också bli ett sätt på vilket andra maktrelationer kommer till uttryck.

I den här delen har jag diskuterat forskning som problematiserar kategoriseringar i relation till killar. I denna forskning är själva indelningen i kategorier som man/kvinna och hetero/homosexualitet en maktfråga. Att ingå i en kategori kan innebära att behöva avsäga sig aspekter som associerats med andra kategorier. Mieli (2018) menar till exempel att den som blir en heterosexuell man måste avsäga sig sin egen femininitet och sina homosexuella begär, en process som dock alltid riskerar att misslyckas. Studier av feminina och icke-hegemoniska killar visar svårigheterna att förhandla sig till en icke-normativ

position (Renold 2004; Paecher 2019). ”Killar” är inte bara en genuskategori utan också en ålderskategori, och aktualiserar därmed frågor om rättigheter och ansvar i ett ålderskodat samhälle (jämför Krekula och Johansson 2017), såväl som andra maktrelationer som kan ta sig uttryck i form av ålderskategorisering.

Slutsatser

Syftet med den här artikeln har varit att undersöka vilka olika problemförståelser av killar som kan identifieras i forskning om män och maskulinitet. Resultatet är att det går att identifiera fyra huvudsakliga förståelser, där det centrala problemet utgörs av antingen strukturen, gruppen, erfarenheten eller kategoriseringen.

Jag diskuterade först forskning som kan sägas ta sin utgångspunkt i frågan om strukturen. Connells teori utgör ett försök att nyansera den radikalfeministiska förståelsen av patriarkatet genom att betona skillnader: i tid och rum, mellan olika grupper av män, och mellan olika strukturer inom genusordningen. Dessa mer generella diskussioner om maskulinitet är tillämpbara även på killar. Messerschmidt bygger vidare på delar av Connells tänkande i kombination med ett socialpsykologiskt fokus på skillnader mellan olika arenor i ungdomars, framförallt killars, liv. Den andra gruppen av studier kan sägas fokusera på gruppens betydelse. Ett flertal studier har identifierat killgrupper som en viktig faktor i att lära och reglera killar att iscensätta normativa idéer om genus. En skillnad går mellan mer strukturellt baserade studier som framförallt identifierar

killgruppen som en problematisk faktor, och poststrukturalistiskt influerade studier som betonar förhandlingar och motstridigheter. I såväl forskning med fokus på strukturen som i forskning med fokus på gruppen finns alltså en rörelse från en betoning av övergripande mönster till en mer nyanserad diskussion av lokala och situerade genusförhandlingar.

En tredje problemformulering fokuserar framförallt på erfarenheten. Seidlers arbeten betonar vikten av att ta fasta på frågor om kropp, känslor och levda erfarenheter som inte kan reduceras till enbart en fråga om makt och strukturer. De levda spänningarna mellan män och maskulinitet behöver utforskas om förändring ska kunna åstadkommas. Även om utgångspunkten är en annan är denna slutsats inte helt olik de poststrukturalistiskt influerade resonemangen om att ta fasta på sprickor och motsättningar. Slutligen diskuterade jag forskning där kategoriseringen utgör ett centralt problem. Mielis analyser exemplifierade hur processen att införlivas i en kategori inte nödvändigtvis är något okomplicerat. Det kan innebära ett avståndstagande från element som inte anses passa i kategorin, vilket kan vara en instabil och ofullständig process. Även här finns alltså en betoning av förhandling och motstridigheter.

Denna genomgång visar å ena sidan att det finns viktiga skillnader i problemförståelsen av killar i forskning om män och maskulinitet. Att ta fasta på skilda problemförståelser kan vara ett verktyg för att identifiera centrala skillnader mellan olika typer av angreppssätt som finns representerade inte bara inom forskningen utan även i olika slags insatser som riktas mot killar. Som Nayak och Kehily konstaterar förknippas killar ofta med problem:

Young men are, after all, massively overly represented in figures for violent crime, poor literacy, domestic abuse, house burglary, racist violence, sexual abuse, car crime, drinking to excess, truancy, drug abuse, dangerous and unlawful driving, anti-social behaviour orders (ASBOs), suicide rates, redundancy, prison sentences and gun crime. (Nayak och Kehily 2013: 53)

Killar är därför föremål för olika typer av insatser, exempelvis våldspreventiva metoder. Dessa insatser kan också ses som uttryck för olika problemförståelser av killar. Till exempel fokuserar den våldsförebyggande metoden "Mentorer i våldsprevention" på att påverka *gruppens* acceptans för övergrepp (Bruno med flera 2020) medan samtalsmetoden "Lilla rummet" fokuserar på att uppmuntra killar och män att dela med sig av sina *erfarenheter* istället för att prata på ett abstrakt eller teoretiskt plan (Män för jämställdhet 2020).

Å andra sidan visar genomgången att gränserna mellan de olika angreppssätten inte är absoluta. Till exempel mynnade strukturdiskussionen ut i hur genusdefi-

itioner skiftar mellan olika arenor i killars liv, medan gruppdiskussionerna ägde rum mot bakgrund av en medvetenhet om övergripande strukturer. Det finns också beröringspunkter som handlar om vikten av att se övergripande mönster av makt och dominans både när det gäller genus och andra maktordningar, och att samtidigt vara uppmärksam på det lokala, specifika, motsägelsefulla och individuella. I verkligheten kan frågor om strukturer, grupper, erfarenheter och kategoriseringar inte heller separeras på något enkelt sätt. Våra förståelser, däremot, tenderar att fokusera på någon aspekt, och denna artikel har bidragit genom att försöka klargöra skillnaderna mellan fyra huvudsakliga förståelser av killar inom maskulinitetsforskningen.

Tack

Författaren vill tacka Kritiska ungdomsseminariet vid Barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet för värdefulla synpunkter på en tidigare version av denna text.

Referenser

- Allan, Jonathan A (2015) No future for boys? *Boyhood Studies* 8(1): 22-33.
- Ambjörnsson, Fanny och Jönsson, Maria (red) (2010) *Livslinjer. Berättelser om ålder, genus och sexualitet*. Göteborg: Makadam.
- Anderson, Eric (2009) *Inclusive masculinity. The changing nature of masculinities*. New York: Routledge.
- Bacchi, Carol Lee (1999) *Women, policy and politics. The construction of policy problems*. London: Sage.
- Berggren, Kalle (2013) Degrees of intersectionality. Male rap artists in Sweden negotiating race, class and gender. *Culture Unbound - Journal of Current Cultural Research* 5: 189-211.
- Berggren, Kalle (2014) Sticky masculinity. Post-structuralism, phenomenology and subjectivity in critical studies on men. *Men and Masculinities* 17(3): 231-252.
- Bromseth, Janne och Darj, Frida (red) (2010) *Normkritisk pedagogik. Makt, lärande och strategier för förändring*. Uppsala: Centrum för genusvetenskap, Uppsala universitet.
- Bruno, Linnéa, Joelsson, Tanja, Franzén, Anna G, Gottzén, Lucas (2020) Heroes and others. Tensions and challenges in implementing mentors in violence prevention in Swedish schools. *Journal of Gender-Based Violence* 4(2): 141-55.
- Butler, Judith (1990) *Gender trouble. Feminism and the subversion of identity*. New York: Routledge.
- Butler, Judith (1997) *The psychic life of power. Theories in subjection*. Stanford: Stanford University Press.
- Christensen, Ann-Dorte och Qvotrup Jensen, Sune (2020) Intersectionality. Gottzén, Lucas, Mellström, Ulf och Shefer, Tamara (red) *Routledge international handbook of masculinity studies*. Abingdon: Routledge.
- Connell, Raewyn (1987) *Gender and power. Society, the person and sexual politics*. Cambridge: Polity.
- Connell, Raewyn (1995) *Masculinities*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Connell, Raewyn (2000) *The men and the boys*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Connell, Raewyn (2020) *Gender. In world perspective* (4:e upplagan). Cambridge: Polity Press.
- Elliott, Karla (2020) *Young men navigating contemporary masculinities*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Foucault, Michel (1984) Polemics, politics, and problematizations. An interview with Michel Foucault. Rabinow, Paul (red) *The Foucault Reader*. New York: Pantheon Books.
- Foucault, Michel (2002) *Sexualitetens historia. Band 1: viljan att veta*. Göteborg: Daidalos.
- Freeman, Elizabeth (2010) *Time binds. Queer temporalities, queer histories*. Durham, NC: Duke University Press.
- Freud, Sigmund (2002) *Sexualiteten. Samlade skrifter vol. 5*. Stockholm: Natur och kultur.
- Frosh, Stephen, Phoenix, Ann och Pattman, Rob (2002) *Young masculinities. Understanding boys in contemporary society*. Basingstoke: Palgrave.
- Gadd, David (2003) Reading between the lines. Subjectivity and men's violence. *Men and Masculinities* 5(4): 333-54.

Gottzén, Lucas (2020) Boyhood. Cook, Daniel Thomas (red) *The Sage encyclopedia of children and childhood studies*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Halberstam, Jack (1998) *Female masculinity*. Durham, NC: Duke University Press.

Halberstam, Jack (2006) *In a queer time and place. Transgender bodies, subcultural lives*. New York: New York University Press.

Haywood, Chris och Mac an Ghaill, Máirtín (2012) 'What's next for masculinity?' Reflexive directions for theory and research on masculinity and education. *Gender & Education* 24(6): 577–92.

Hedlund, Daniel (2015) "Beard boys". Standing in the way of a transformation of the self. Hällgren, Camilla, Dunkels, Elza och Frånberg, Gun-Marie (red) *Invisible boy. The making of contemporary masculinities*. Umeå: Umeå University Print and Media.

Jackson, David, Salisbury, Jonathan (1996) Why should secondary schools take working with boys seriously? *Gender & Education* 8(1): 103–16.

Jonsson, Rickard (2007) *Blatte betyder kompis. Om maskulinitet och språk i en högstadieskola*. Stockholm: Ordfront.

Kanin, Eugene J (1967) Reference groups and sex conduct norm violations. *The Sociological Quarterly* 8(4): 495–504.

Kimmel, Michael (1994) Masculinity as homophobia. Fear, shame, and silence in the construction of gender identity. Brod, Harry och Kaufman, Michael (red) *Theorizing masculinity*. London: Sage.

Kimmel, Michael (2008) *Guyland. The perilous world where boys become men*. New York: Harper.

Krekula, Clary och Johansson, Barbro (red) (2017) *Introduktion till kritiska åldersstudier*. Lund: Studentlitteratur.

Kumashiro, Kevin K (2002) *Troubling education. Queer activism and anti-oppressive pedagogy*. New York: Routledge.

Lloyd, Genevieve (1999) *Det manliga förnuftet. "Manligt" och "kvinnligt" i västerländsk filosofi*. Stockholm: Thales.

McCormack, Mark (2012) *The declining significance of homophobia. How teenage boys are redefining masculinity and heterosexuality*. Oxford: Oxford University Press.

McRobbie, Angela (2000) *Feminism and youth culture*. Basingstoke: Macmillan.

Messerschmidt, James W (1993) *Masculinities and crime. Critique and reconceptualization of theory*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield.

Messerschmidt, James W (2000) *Nine lives. Adolescent masculinities, the body, and violence*. Boulder, CO: Westview Press.

Messerschmidt, James W (2004) *Flesh and blood. Adolescent gender diversity and violence*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield.

Messerschmidt, James W (2012) *Gender, heterosexuality, and youth violence. The struggle for recognition*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield.

Messerschmidt, James W (2018) *Hegemonic masculinity. Formulation, reformulation, and amplification*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield.

Mieli, Mario (2018/1980) *Towards a gay communism. Elements of a homosexual critique*. London: Pluto Press.

Män för jämställdhet (2020) Lilla rummet. <https://mfj.se/vad-du-kan-goera/samtalsgrupp/lilla-rummet>. Hämtad 2021-06-22.

- Nayak, Anoop och Kehily, Mary Jane (2013) *Gender, youth and culture. Global masculinities and femininities*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Nyström, Anne-Sofie (2012) *Att synas och lära utan att synas lära. En studie om underprestation och privilegierade unga mäns identitetsförhandlingar i gymnasieskolan*. Diss. Uppsala: Uppsala universitet.
- Paechter, Carrie (2019) Where are the feminine boys? Interrogating the positions of feminised masculinities in research on gender and childhood. *Journal of Gender Studies* 28(8): 906–917.
- Pascoe, C J (2007) *Dude, you're a fag. Masculinity and sexuality in high school*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Ravn, Signe och Roberts, Steven (2020) Young masculinities: masculinities in youth studies. Gottzén, Lucas, Mellström, Ulf och Shefer, Tamara (red) *Routledge international handbook of masculinity studies*. Abingdon: Routledge.
- Renold, Emma (2004) 'Other' boys. Negotiating non-hegemonic masculinities in the primary school. *Gender and Education* 16(2): 247–266.
- Salisbury, Jonathan och Jackson, David (1996) *Challenging macho values. Practical ways of working with adolescent boys*. London: The Falmer Press.
- Sedgwick, Eve Kosofsky (1985) *Between men. English literature and male homosocial desire*. New York: Columbia University Press.
- Schwartz, Martin D och DeKeseredy, Walter S (1998) *Sexual assault on the college campus. The role of male peer support*. London: Sage.
- Seidler, Victor J (1989) *Rediscovering masculinity. Reason, language and sexuality*. London: Routledge.
- Seidler, Victor J (2006a) *Transforming masculinities. Men, cultures, bodies, power, sex and love*. London: Routledge.
- Seidler, Victor J (2006b) *Young men and masculinities. Global cultures and intimate lives*. London: Zed Books.
- Shibutani, Tamotsu (1955) Reference groups as perspectives. *American Journal of Sociology* 60(6): 562–70.
- West, Candace, Zimmerman, Don H (1987) Doing gender. *Gender & Society* 1(2): 125–151.

Nyckelord

Killar, maskulinitet, problemförståelser, unga män, ungdom

Kalle Berggren

Barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen

Stockholms universitet

106 91 Stockholm

E-post: kalle.berggren@buv.su.se